

МОВОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 821.161.2.09:811.161.2'01:002

*Л. Гнатюк, д-р філол. наук, доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І СТАРОУКРАЇНСЬКА КНИЖНА ТРАДИЦІЯ

У статті розглянуто питання про зв'язок мовної практики Тараса Шевченка зі староукраїнською літературною мовою кінця XVI–XVIII століть.

Ключові слова: староукраїнська літературна мова, староукраїнська книжна традиція, мовна практика, архаїзм, старослов'янізм.

Питання про місце і роль Тараса Шевченка в історії української літературної мови привертало увагу українських та зарубіжних лінгвістів різних поколінь і наукових шкіл – В. Сімовича, І.К. Білодіда, П.Д. Тимошенка, В. Чапленка, Ю.В. Шевельова, В.М. Русанівського, М. Мозера та багатьох інших. Його висвітлення передбачає і з'ясування питання про зв'язок мовної практики Тараса Шевченка зі староукраїнською книжною традицією, яке належить до тих, що неоднозначно трактуються в українській лінгвістиці, оскільки й досі триває дискусія про наступність між старою українською літературною мовою та новою українською літературною мовою.

Розглядаючи архаїзми в мові Шевченка, В. Сімович характеризував їх як "природні" [10, 352], слушно наголошуючи на тому, що "відділювати їх від чисто народніх елементів його мови не слід, бо ми певні в тому, що поет уважав їх за свої, українські, він же вживає народніх форм і слів усуміш із архаїзмами, ніде ми не маємо вражіння, щоб їх можна вважати незрозумілими, чужими, щоб за такі їх міг уважати поет" [10, 341].

Сам Шевченко у зрілі роки, оцінюючи мову, якою писав Григорій Сковорода – останній видатний представник староукраїнської книжності, давав їй здебільшого несхвальну оцінку. Герой його повісті "Близнецы", написаної російською мовою, Никифор Сокира характеризує свого вчителя Сковороду так: "Это был Диоген наших дней, и если б не сочинял он своих винегретных песенъ, то было бы лучше. А то, видите ли, нашлись и подражатели. Хоть бы и князь Шаховской или Котляревский" [16, 26]. Цікаво, що тут Котляревського, який писав уже народною мовою, поставлено в один ряд зі Сковородою як його "подражателя".

У передмові до нездійсненого видання "Кобзаря" 1847 року, порівнюючи Сковороду з його сучасником – шотландським поетом

Р. Бернсом, Шевченко, як відомо, відмовив українському мислителю XVIII ст. у народності: "А Борнц усе-таки поет народний і великий. І наш Сковорода таким би був, якби його не збила з пливу латинь, а потім московщина" [17, 208]. З приводу цієї Шевченкової оцінки Юрій Барабаш слушно зауважив: "Поет не прийняв мовного дуалізму Сковороди, не збагнув переходною природи цього явища, за оболонкою якого крилася закоріненість у національний ґрунт, суголосність народним світоглядним нормам. Як представник якісно нової стадії в розвитку національної літератури, як митець-реформатор Шевченко мав певне історичне право на такі оцінки, але водночас доводиться визнати, що, хоч і як це парадоксально, саме історизму цим оцінкам бракує" [1, 28].

Кобзар критично відгукувався про мову не лише Г. Сковороди, а й ту, якою писали пізніше Г. Квітка-Основ'яненко та П. Гулак-Артемовський (вона ще містила елементи староукраїнської літературної мови): "Покойний Основ'яненко дуже добре приглядався на народ, та не прислухався до язика, бо, може, його не чув у колісці од матері, а Гулак-Артемовський хоть і чув, так забув, бо в пани постригся" [17, 208]. Водночас пригадаймо, що в дитинстві Шевченко захоплювався поезіями Сковороди, про що він сам написав у відомих рядках поезії "А.О. Козачковському":

*Давно те діялось. Ще в школі
Таки в учителя-дяка
Гарненько вкраду п'ятака –
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге – та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками
Кругом листочки обведу.
Та й списую Сковороду
Або "Три царіє со дари" [15, 58].*

Які ж саме поезії видатного мислителя списував у дитинстві з рукопису-списку Шевченко? П. Попов слушно зауважує, що найпопулярнішими віршами Сковороди в часи Шевченка і пізніше були "Всякому городу нрав і права", "Ой ти, птичко жолтобоко", "Ах поля, поля зелені", покладені на музику, можливо, самим філософом [8, 475]. Чому майбутній Кобзар переписував поезії Сковороди? Чим приваблювала і зачаровувала його не зовсім звична для нього мова з книжними елементами, яка, проте, не могла бути йому зовсім незрозумілою, адже у школі Шевченко вивчав Псалтир, Часослов та інші книги церковнослов'янською мовою (про

що він сам у "Гайдамаках" написав: "Тма, мна знаю, а оксію / Не втну таки й досі" [14, 133].

Напевно, передусім своєю святковістю, урочистістю – тим, чим брала в полон простих людей і церковнослов'янська мова, якою відбувалася служба Божа в церкві. Через сакральну мову тогочасний українець переходив на інший код, входив у зовсім інший світ – урочистий, небуденний, такий віддалений від звичного земного з його стражданнями і злиднями.

Відомо, що ще малим школярем Т. Шевченко не лише вивчав Псалтир, а й читав його над померлими. В.М. Русанівський слушно підкреслював вплив цієї книги на мовну свідомість читача: "Барвіста поетика псалмів, їхня малозрозуміла, таємнича лексика відкладалися в свідомості своєрідними кліше, які відбивалися і в мові сільського грамотія. Псалтирем оборонялися від сил зла, у ньому шукала захисту принижена душа" [9, 87].

Мовна свідомість Т. Шевченка вже не сприймала церковнослов'янської мови як "культивованого різновиду рідної" (за влучним висловом В. Живова), як це було у Г. Сковороди, адже з другої третини XVIII століття царизм робив усе для знищення української освіти й освіченості, а отже, в часи Шевченка вже значною мірою органічний зв'язок мовної свідомості українця із церковнослов'янською мовою був послаблений. Проте, як небезпідставно припускає В.М. Русанівський, "у свідомості Т. Шевченка панувало поняття про невіддільність українського і церковнослов'янського джерел у мовному вихованні. Інакше важко було б пояснити, чому він використовує і українську, і церковнослов'янську мови у своєму "Букварі южноруському" (СПб., 1861)" [9, 93].

Зв'язок мови Тараса Шевченка зі староукраїнською книжною традицією простежується на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях. Акцентологічний малюнок Шевченкового тексту в багатьох випадках є продовженням орфоепічної традиції церковнослов'янської мови української редакції і в цілому – староукраїнської літературно-писемної традиції кінця XVI–XVIII століть.

Даниною давній українській церковній традиції є зокрема наголошування кореневого складу іменників [6, 22], а, як слушно зауважив І. Огієнко, "у своїй більшості давній церковний український наголос відбивав живий український наголос свого часу, що й тепер ще живе в західноукраїнських говорах" [6, 45–46]. Досліджуючи наголоси "Стрядинського Служебника" 1604 р. – першого друкованого служебника з українськими наголосами, поширеними в той час у церковному вжитку в Україні, який ліг в основу київських видань 1620 р. і 1629 р. (що спричинило поширення цих наголосів по Україні), учений підкреслював велику консервативність церковної вимови.

Порівнявши систему наголосів "Стрядинського Службника" 1604 р. і "Московського Службника" 1656 р., І.Огієнко показав відмінність у наголошуванні тих самих слів, уживаних у мові церковної служби в Росії та в Україні. Українській богослужбовій традиції, на відміну від російської, був властивий кореневий наголос в іменниках, прикметниках, порядкових числівниках:

"Стрядинський Службник"	"Московський Службник"
Безако́нїє	беззаконі́є
бо́лѣзнь	болѣ́знь
бѣ́тїє	бытѣ́є
врагѣ́, вра́га	врагѣ́, врага́
вра́та	врата́
всѣ́го	всего́
вто́рый	второ́ый
гла́ва	глава́
зако́нь	законѣ́
зе́мный	земно́ый
ми́рскій	ми́рскі́й
та і́н.	

[7, 17–28].

Кореневе наголошування іменників відображають зокрема і тексти Г. Сковороди: *гла́ва* [11, 161, 319; 12, 16, 167], *а́роби* [С. 12, 73], *в дво́ры* [11, 182]; *зе́рно* [11, 173, 180, 181, 182, 234, 276; 12, 26, 42, 99, 102, 109], *в стра́ну* [12, 167], *язы́ку* [11, 182; 12, 103], *язы́ка* [11, 183], *язы́кам* [11, 204, 214], *язы́ками* [12, 103], *язы́ках* [12, 170] та ін.

Притаманне староукраїнській книжній традиції кореневе наголошування деяких із наведених слів відбиває і мовна практика Т. Шевченка, що засвідчують передусім рими: "Од молдованина до фіна / на всіх *язы́ках* все мовчить, / Бо благоденствує" [14, 345, "Кавказ"]; "Встане правда! Встане воля! / І Тобі одному / Помоляться всі *язы́ки* / Вовіки і віки" [14, 344, "Кавказ"]; "І мечі в руках їх добрі, / Острі обоюду, / На отмщеніє *язы́кам* / І в науку людям" [14, 365, "Давидові псалми"; 15, 253, "Неофіти"]; "Замовкли гармати, / Онімілі дзвони, / І громада покладає / Зе́мние поклони" [15, 145, "У неділеньку у святую"]. У "Граматично-стилістичному словнику Шевченкової мови" І.Огієнко наводить як літературні варіанти *зе́мний* і *земно́ый* з вказівкою на те, що перший із них – старе українське слово [5, 103].

Іншою характерною рисою українського церковного наголошування, на відміну від російського, було послідовне акцентування суфіксів *-є́нн*, *-а́нн* у прикметниках, діеприкметниках і похідних від них прислівниках, що І.Огієнко помітив ще в "Адельфотесі": *благоденствѣ́нный*, *двойствѣ́нный*, *дѣ́вствѣ́нный*, *единствѣ́нный*, *клятвѣ́нный*, *явствѣ́нно*, *множествѣ́нный*,

молитвенный, мужественный, существенно [6, 43]. Такі наголоси засвідчено і в уже згаданому "Стрядтинському Служебнику" 1604 р. на відміну від "Московського Служебника", який відбиває тогочасну російську вимову, що виявлялася і в російській редакції церковнослов'янської мови:

"Стрядтинський Служебник"	"Московський Служебник"
Божественный	божественный
Возлюбленного	возлюбленного
д ^д вственна	д ^д вственная
неисл ^д дованнаа	неисл ^д дованнаа
обрадованнаа	обрадованнаа
препрославленна	препрославлена
уготовленно	уготовленно
	[7, 17–28].

Послідовне наголошування суфікса -ённ, -ённ у дієприкметниках засвідчено й у текстах Г. Сковороди: *возвышённое* [12, 158], *избранных* [12, 102], *лишённые* [11, 159, 190], *наполнённые* [11, 186], *необузданная* [12, 109], *опровержённое* [12, 117], *повапленный* [12, 69], *посребренные* [12, 185], *созданного* [12, 163], *сотворенна* [12, 69], *украшенный* [12, 69], у прикметниках *землённых* [12, 218], *вещественный* [12, 138], *невещественный* [12, 138], *светло-червлённый* [12, 99] та ін.

Саме цю староукраїнську орфоепічну традицію відбиває наголошування Шевченком, як свідчать рими, деяких прикметників і дієприкметників: *похилённому*: "Як сніг, три пташечки летіли / Через Суботове і сіли / На *похиленному* хресті / На старій церкві" [14, 314, "Великий льох"] та *огнённая*: "Мітла з востоку / Над самим Віфліємом, боком, / Мітла *огнённая* зійшла" [14, 319, "Марія"], а також *ненарождённым* у посланні "І мертвим, і живим, і *ненарождённым* землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє" [14, 348] та в поемі "Марія": "А мітла, / мітла *огнённая* світила, / неначе сонце, і дивилась / На ту ослицю, що несла / В Єгипет кроткую Марію і *нарождённого* Месію" [15, 320].

Окремі засвідчені в Шевченка форми, властиві й староукраїнській літературно-писемній практиці, ще зберігають неперехід [о] в [і] в новозакритих складах: "великих слов велику силу" [14, 349], *вольний* [14, 290], "вольнодумствує в шинку" [15, 97], *регот* [15, 248], *розбойники* [14, 291], *до решотки* [15, 17], *меж* людьми [15, 11], *меж* чужими [15, 12], *сем'я* [15, 17], в чужій *сем'ї* [15, 14] та ін.

Дослідники вже писали про стилістичну роль старослов'янізмів у творах Шевченка. Особливу роль вони відіграють у текстах, пов'язаних із біблійною тематикою, наприклад, у поемі "Марія", циклі "Давидові псалми", де переспівано 10 псалмів, "Осія. Глава XIV", поемі "Царі" та ін. Наприклад, у "Давидових псалмах" широко

використано елементи церковнослов'янської мови (успадковані відповідно зі старослов'янської), передусім неповноголосні форми *в руки вражі, вражої наруги, древо, пребудет*; словотворчі префікси *воз-, із-*: *воздасть, вознесися, возрадується, воспоем, воспою, восхвалили, восхвалимо, воцариться, избави, ізриється*; дієприкметникові суфікси *-ущ, -ющ, -ащ, -ящ*: *взискающий, діющих, добретворящего*; лексичні церковнослов'янізми і навіть окремі вислови зі Святого Письма: *всує, вскую, дщере окаянна, муж, ніже, отмщеніє, спасеніє, спаси, уст моїх глаголи, хваленіє*; форму перфекта *оддав єси*, архаїчну форму наказового способу "*Да не скаже хитрий ворог...*", архаїчні флексії в субстантивованих прикметниках середнього роду: "*ї їм правдою Своєю / Вертає їх злая*", "*Хто б спас мене од лукавих / І діющих злая*", *воспоем благая, не творить благая* тощо [14, 358–365].

Про зануреність поета в церковнослов'янську стихію переконливо свідчить і лексика поеми "Марія": "*Все упованіє моє / На тебе, мій пресвітлий раю, / На милосердіє Твоє, / Все упованіє моє / На Тебе, Мати, возлагаю*"; "*О Ти, Пречистая в женах! Благоуханный зельний крине!* "; "*Окуй свою святую силу... / Долготерпєнієм окуй*"; "*А радість Матері Марії Неізреченная*"; "*О святії! Пренепорочніє!* – сказав"; "*Мужі воспрянули святіє*" та ін. [15, 311–328], і архаїчні синтаксичні конструкції, наприклад, *о + М.в.* у "Подражанії Іезекіїлю": "*Восплач, Пророче, Сине Божий! / І о князях, і о вельможах, / І о царях отих*" [15, 330], і форми аориста: "*Убив старого Роговолода, / Потя народ, княжну поя, отиде в волості своя, / Отиде з шумом. І растлі ю, / Тую Рогніду молодую, / І прожене ю...*" та ін. [15, 86, "Царі"]. П.Д. Тимошенко беззаперечно вважав, що форми аориста в Шевченкових творах, пов'язаних з історичною тематикою, виступали як засіб стилізації під мову давніх пам'яток [13, 125].

Функція наведених церковнослов'янізмів у названих творах зумовлена передусім тематикою і високим стилем викладу. Відомо також, що інша функція таких елементів у Шевченка – створення іронічного, часом і сатиричного звучання, як, наприклад, у поемі "Царі": використання неповноголосних форм "*Хотілося б зогнать оскому / На коронованих главах*" [15, 81], "*А той, бугай собі здоровий, / у храміні своїй кедровій / Лежить...*" [15, 83–84]; форм аориста "*Як там вона / Гріла, я не знаю, знаю тільки, що цар грівся, / І ... і не позна ю*" [15, 85], "*І поживе Давид на світі / Немалі літа, / Одрях старий, і покривали / многіми ризами його, А все-таки не нагрівали / Катюгу блудного свого*" [15, 84] та ін.

У творчості пізнього періоду Шевченко вдавався до церковнослов'янізмів частіше. Виокремлюючи характерні ознаки мовних джерел його творів, написаних 1860 року, Ю. Шевельов

наголошував на "грі контрастів мови": наприклад, у "Неофітах" дослідника вразило "безпрецедентне поєднання" церковнослов'янізмів, вульгаризмів та "декількох словосполучень, типових для народних пісень", із великою кількістю грецьких та латинських слів. Саме таке слововживання, на думку Ю. Шевельова, пояснює "відчуття крайнього подиву і збентеження, що його викликала ця поема і серед Шевченкових сучасників, і в новому поколінні" [18, 56].

І в інших поезіях Кобзаря наявна архаїчна лексика, яка засвідчує його органічний зв'язок зі староукраїнською книжною традицією, але носієм сучасної української літературної мови сприймається як елемент сучасної російської мови. Пригадаймо рядки: "Свою Україну любіть, / Любіть її ... Во *время* люте, / В остатню тяжкую *минуту* / За неї Господа моліть" [15, 20, "Чи ми ще зійдемося знову?"] чи "Полян, дулібів і древлян / Гаврилич гнув во *время оно*" [15, 258–359, "Юродивий"], чи "Колись-то ще, во *время оно*, / Помпілій Нума, римський цар" [15, 340, "Колись-то ще, во время оно..."], або "Во Іудеї во дні они, / Во *время* Ірода-царя..." [15, 309, "Во Іудеї во дні они"], а також "... Його вже й забули, / Чи й був коли? Год за годом / Три *годи* минули" [15, 90, "Титарівна"; "Хотілось любити, / *Хоть годочок, хоть часочок* / На світ подивитись" [15, 26, "Княжна"]; "і час і два мине" [15, 326, "Марія"]; "Встає *пожар*", "Палають села, *города*" [15, 79, "У Бога за дверима лежала сокира"]; "... і покривали / *Многими* ризами його..." [15, 84, "Царі"]; "*Лучче* ж поміркую..." [14, 101, "Катерина"]; "Чи є що краще, *лучше* в світі, Як укупі жити..." [14, 363, "Чи є що краще, лучше в світі ..."]; "Полилися ріки крові, / *Пожар* загасили" [14, 287, "Єретик"]; "кров, *пожари*" [14, 291, "Єретик"], *хоть* раз [15, 320, "Марія"] та ін.

Лексеми *время, год, город* 'місто', *лучше, минута, многих, пожар, хоть* та ін. – слова, які впродовж століть функціонували в староукраїнській літературній мові, але надбанням нової української не стали, проте закріпилися в сучасній російській літературній мові, яка продовжила традицію староросійської літературної мови, що за своїм лексичним складом була близькою до староукраїнської літературної, бо обидві ці мови значною мірою спиралися на надбання церковнослов'янської. І дотепер названі лексеми побутують у нижньонаддніпрянських, бойківських, гуцульських та буковинських говірках.

В. Яременко, аналізуючи "Повість врем'яних літ", цілком слушно стверджував: "Слово 'врем'я' цілком українське. Згадаймо в Шевченка "во врем'я люте", у Гребінки – "жартуй, поки є врем'я", поспіль це часове поняття "врем'я" зустрічаємо в етнографічних оповіданнях Гани Барвінок та в інших класиків української літератури" [19, 477].

Пригадаймо й інші відомі Шевченкові рядки: "Ще треті півні не співали, / Ніхто *нігде* не гомонів" [14, 73], "Цікаві (*нігде* правди діти) / Підкралися, щоб ізлякати" [14, 77] з балади "Причинна"; "Нема *нігде* Катерини; Та здалась на горі!.. " [14, 95] з поеми "Катерина"; "Лихо, люди, всюди лихо, / *Нігде* пригорнуться... " [14, 137], "Гуляють хмари; сонце спить; / *Нігде* не чуть людської мови" [14, 179] з поеми "Гайдамаки" тощо. Наведені приклади містять прислівник, утворений шляхом додавання заперечної частки до поширеного колись у староукраїнській писемності прислівника *зде*, який для тогочасного українця теж був функціонально українським.

Окремо потрібно сказати про широко вживані поетом форми дієприслівників (з походження активних коротких дієприкметників, що потім втратили узгодження з іменником), які сучасною мовною свідомістю сприймаються як дієприслівники теперішнього часу російської мови: "Так ворожка поробила, / Щоб менше скучала, / Щоб, бач, *ходя* опівночі, / Спала й виглядала / Козаченька молодого..." [14, 73; "Причинна"]; "Заспіває козаченько, / *Ходя* по долині ... " [14, 114, "Тополя"]; "Не співає чорнобрива, / *Стоя* під вербою... " [14, 115, "Тополя"]; "Отак, *сидя* в кінці стола, / Міркую, гадаю... " [14, 132, "Гайдамаки"), "В добрі одпочили, / *Славя* Господа!.." [14, 359, "Давидові псалми"] та ін.

Не можемо погодитися з австрійським дослідником М. Мозером, який у своїй книзі "Taras Ševčenko und die moderne ukrainische Schriftsprache – Versuch einer Würdigung", що вийшла в Мюнхені 2008 р., а 2012 р. – у Львові в перекладі українською "Тарас Шевченко і сучасна українська мова: спроба гідної оцінки", кваліфікує такі дієприслівники як росіянізми [4, 112]. За нашими спостереженнями, форми *ходя*, *сидя*, *славя*, *стоя* і подібні до них були органічним складником староукраїнської літературної мови. Про те, що для українця XVI–XVIII ст. наведені форми були елементами рідної мови, свідчить зокрема їх уживання не лише у староукраїнських текстах цього періоду, а й у розмовному мовленні, яке зафіксувала перша збірка українських приказок та прислів'їв, укладена на межі XVII і XVIII ст. К. Зіновієвим: *Захотѣвъ в ста(р)цахъ ходѣ, с перце(мъ) ѣсти* [3, 225]; *Не та(к) я(к) хотѣ, такъ я(к) мѡга* [3, 236]; *Неха(у) иде(т) во імѣ, голову ломѣ* [3, 238]; *На вы(д) глядѣ, пыта(у)сѣ здоровѣ* [3, 266] та ін. Розглядані форми використовував і І.П. Котляревський у своїй "Енеїді": *виляя* [2, 25], *лежа* [2, 87], *літая* [2, 88], *примітя* [2, 143], *сидя* [2, 161], *стоя* [2, 170], *шутя* [2, 201].

Отже, мовна практика Тараса Шевченка засвідчує органічний зв'язок зі староукраїнською літературно-писемною традицією на всіх мовних рівнях і є переконливим свідченням того, що цілковитого розриву між старою українською літературною мовою та новою українською літературною мовою не відбулося.

1. Барабаш Ю. Григорій Сковорода // Слово і час. — 1997. — № 7. — С. 27–29.
2. Ващенко В.С. Лексика "Енеїди" І.П. Котляревського: покажч. слововживання / В. С. Ващенко, Ф. П. Медведєв, П. О. Петрова. — Х.: Вид-во Харків. ун-ту, 1955.
3. Зіновійєв К. Вірші. Приповіді посполиті; відп. ред. В. В. Німчук. — К.: Наук. думка, 1971.
4. Мозер М. Тарас Шевченко і сучасна українська мова: спроба гідної оцінки / Переклав з нім. В. Кам'янець. Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч 32. — Львів, 2012.
5. Огієнко І. Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови — Вінніпег: накладом т-ва "Волинь", 1961.
6. Огієнко І. Український літературний наголос. — Вінніпег: The Christian Press, 1952.
7. Огієнко І. Український наголос на початку XVII віку. — Жовква: ЧСВВ, 1926.
8. Попов П.М. Шевченко і Сковорода // Матеріали до вивчення історії української літератури: у 5 т. / [редкол.: О. І. Білецький та ін.]. — К., 1961. — Т. 2.
9. Русанівський В.М. У слові — вічність (мова творів Т.Г. Шевченка) — К.: Наук. думка, 2002.
10. Сімович В. Дещо про Шевченкову архаїзовану мову // Сімович В. Праці в двох т. — Чернівці, 2005. — Т. 1. — С. 341–353.
11. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: у 2 т. [редкол. В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. — К.: Наук. думка, 1973. — Т. 1.
12. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: у 2 т. [редкол. В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. — К.: Наук. думка, 1973. — Т. 2.
13. Тимошенко П.Д. Морфологічні риси мови творів Шевченка (особові форми дієслів) // Збірник праць двадцять третьої наукової Шевченківської конференції. — К., 1979. — С. 115–130.
14. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: у 12 т. [редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін.]. — К.: Наук. думка, 2001. — Т. 1.
15. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: у 12 т. [редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін.]. — К.: Наук. думка, 2001. — Т. 2.
16. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: у 12 т. [редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін.]. — К.: Наук. думка, 2003. — Т. 4.
17. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: у 12 т. [редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін.]. — К.: Наук. думка, 2003. — Т. 5.
18. Шерех Ю. 1860 рік у творчості Тараса Шевченка // Юрій Шерех. Поза книжками і з книжок. — К.: Видавництво "Час", 1998.
19. Яременко В.В. На замовлення вічності // Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово, комент. В.В. Яременка. — К.: Рад. письменник, 1990.

Надійшла до редколегії 12.03.13

Гнатюк Л.

Тарас Шевченко и староукраинская книжная традиция

В статье рассмотрен вопрос о связи языковой практики Тараса Шевченко со староукраинским литературным языком конца XVI–XVIII веков.

Ключевые слова: староукраинский литературный язык, староукраинская книжная традиция, языковая практика, архаизм, старославянизм.

Gnatyuk L.

Taras Shevchenko and Old Ukrainian bookish tradition

The article focuses on the problem of connection between language practice of Taras Shevchenko and Old Ukrainian literary language of the late XVI – XVIII century.

Key words: Old Ukrainian literary language, Old Ukrainian bookish tradition, language practice, archaism, Old Slavonicism.